Gyura Varga

A VAJDASÁGI RUSZINOK KULTURÁLIS ÉLETÉNEK NÉHÁNY ALAPELEME

I.

Ma, amikor egész társadalmunk döntő harcot folytat Tito elnök és a JKSZ Elnöksége Végrehajtó Irodájának leveléből eredő feladatok végrehajtásáért, amelyek számunkra, a soknemzetiségű Vajdaságban élők számára külön ösztönzést nyertek Tito elvtársnak a Szerb Köztársaság Politikai Aktívája előtt mondott beszédével, a Szerb KSZ Központi Bizottságának 45. és a Vajdasági KSZ Tartományi Bizottságának 52. értekezletén hozott határozataival, a kultúra kérdéseit – s ezen belül a ruszin nemzetiség kulturális életének problematikáját – nem lehet elszigetelten vizsgálni. Tény, hogy itt is a kommunisták voltak a leghivatottabbak arra, hogy a tevékenységet irányítsák, s elsők legyenek a KSZ kulturális feladatainak és a Kulturális Akció kongresszusa üzenetének végrehajtásában – s ebből következően feleljenek is az ezen a területen folyó munka eredményeiért.

Nyilvánvaló, hogy a kommunistáknak kell vállalniuk a kezdeményező és aktív szerepet a kultúrpolitika orientációja terén, természetesen a többi kultúrmunkással együttműködve, mivel a kultúra nem élvezhet olyan mértékű autonómiát és nem lehet olyan szellemi tevékenység, amely független a társadalmi ideológiától; s éppen a fentiek kötelezik a kommunistákat az állandó eszmei harcra. Csak ilyen munkával járulhatnak hozzá a kommunisták a kulturális élet fejlődéséhez, az önigazgatási viszonyok fejlődéséhez a kultúrán belül, tehát ily módon lehet ezt a tevékenységi területet összhangba hozni szocialista társadalmunk célkitűzéseivel és szükségleteivel. Ez a tevékenységi forma különösen alkalmas az ifjúkommunisták számára, mivel éppen az ifjúság képezi a művelődési egyesületekben a legaktívabb réteget. Szemmel látható, hogy azokon a helyeken, ahol a kommunisták szervezettebb munkát fejtettek ki, ahol kifejezetteb-

ben érvényesült egységes fellépésük, ott kevesebb volt a tévelygés és az eredmények is jobbak voltak. Ahol a kommunisták állandó és szervezett munkát fejtettek ki, nem került sor nacionalista és kispolgári jelenségekre – és fordítva: ahol gyenge volt a kommunisták részvétele a munkában, ott módot találtak önigazgatású társadalmunk érdekeitől idegen tevékenységre. Ahol a kommunisták nem voltak elég éberek, ott az egyház tevékenysége és befolyása növekedett.

Rámutatva a vajdasági ruszinok kulturális életének néhány alapelemére, meg kell állapítanunk, hogy a helyi és vállalati alapszervezetek számos kommunistája egyáltalán vagy alig kapcsolódott be környezetének kulturális életébe, nem ismerte kulturális problémáit. A művelődési otthonok kereteiben alakult működvelő szakosztályok mintegy 1000 aktív tagja között még mindig kevés a kommunista, tehát szerepük a kultúrpolitika kreálásában és vezetésében nem volt kielégítő. A fentiek megállapításával azonban nem akarjuk elvitatni az érdemes kommunisták hozzájárulását a kultúrához; különösen az újvidéki és Ruski Krstur-i kommunistákra gondolunk itt, akik sokat tettek azért, hogy az elmúlt néhány év alatt a ruszin kultúra háború utáni affirmációjának legmagvasabb pontjára érjen, s elismerést arasson itthon és külföldön is.

Vajdaság történeti és mai valóságát tekintve, amely szerint a tartomány soknemzetiségű társadalmi-politikai közösség, a ruszin nemzetiség kulturális életének helyzetét és problémáit nem lehet a tartomány népei és nemzetiségei kultúrájának általános problémáján kívül, elszigetelve vizsgálni. Ez a közelítési mód egyenes következménye annak a tételnek, amely szerint bármely nép vagy nemzetiség kulturális életének problémáit csak az anyagi alap fejlettségi fokának arányában lehet megoldani, ideértve természetesen az akcióegységet és tudatosságot; s amely alól nem képezhet kivételt a vajdasági ruszinok kulturális élete sem. Hogy ezeken a lapokon csak a Vajdaság SZAT területén élő ruszinok kultúrájának helyzetét és problémáit vizsgáljuk, onnan következik, hogy célunk – amennyire lehet – a legrészletesebben megismerkedni ezzel a kérdéskörrel, s annak alapján felmérjük a helyzet javításának szükségességét, lehetőségeit és módját.

II.

Ismeretes, hogy a ruszinok Vajdaság SZAT területén főleg hat község – Kula, Verbász, Bácstopolya, Újvidék, Zsablja és Šid területén élnek, s kulturális életük problémáit másként kezelik és másként oldják meg az egyes községekben. Ennek eredményeképpen napjainkban is jól látható különbségek mutatkoznak a kultúra lényegi kérdéseinek megoldása terén.

Ezek a törekvések nem mindig az anyagi alap függvényei, sok esetben szubjektív gyengeség következményei. Az a benyomás alakul ki, hogy a kultúra helyzete, így a ruszin kultúráé is, községi viszonylatban nagyban függ a szubjektív tényezőktől. A községi normatív aktusokkal a kultúra helyzetét nagyjából megnyugtató módon rendezték. A gyakorlatban azonban a kultúra helyzetét majdnem teljes egészében a községi társadalmi-politikai tényezők álláspontja határozza meg; különösen, ha a kultúra anyagi alapjának létrehozásáról, fejlődése irányának megszabásáról és a fejlesztési sorrend megállapításáról van szó.

A kultúra helyzetéről az említett hat községben elmondhatjuk, hogy mindegyikben saját kultúrpolitikai modell alakult ki. Ezek a modellek egymásközt igen különböznek, kezdve a szervezési és tartalmi meghatározóktól, a kulturális tevékenység hordozójának kérdéséig, továbbá a községi oktatási-művelődési és művelődési közösségek helyének és szerepének megszabásáig, és a kulturális szükségletek és viszonyok felméréséig és meghatározásáig. A legjobb helyzet minden tekintetben az újvidéki és kulai községben van, 1972 folyamán pedig érezhetően javult a helyzet a verbászi községben is. A gazdaságilag kevésbé fejlettek sorába tartozó bácstopolyai, zsablyai és šidi község területén a kultúra még nem foglalta el az őt megillető helyet sem a pénzelés, sem társadalmi helye és szerepe szempontjából. Természetesen ezekben a községekben is mutatkoznak bizonyos javulási tünetek a kultúra általános helyzetét tekintve, ám a többiek mögötti lemaradás olyan mértékű volt a múltban, hogy a mai eltérés nemhogy nem csökkent, hanem inkább növekszik.

Az a benyomás alakul ki, hogy a kultúra nem megnyugtató helyzete a fejletlen, esetenként a fejlettebb községekben is bizonyos esetekben nem az anyagi alap szintjének eredménye, hanem a kultúrpolitika vezetésének eltérő koncepciójából ered. Egyes községekben nagyobb figyelmet szentelnek, s egyben több pénzt is fordítanak a dolgozók tömegkultúrájának fejlesztésére, s ezzel párhuzamosan serkentik a művelődési egyesületek munkáját, más községekben viszont azt tartják, hogy nagyobb eredmény érhető el a meglevő kulturális értékek terjesztésével. Ilyen községekben a meglevő intézményeket és a hivatásos együttesek vendégszereplését pénzelik. Véleményünk szerint a középút lenne a legeredményesebb. Természetesen nem ellenezzük a meglevő és elismert kulturális értékek terjesztését, de rá kell mutatnunk arra, hogy szükség van a feltételteremtésre is, mert ezeket az értékeket be is kell fogadni. Támogatjuk tehát a dolgozók tömegkultúrájának megfelelő fejlesztését is. Ahol keveset áldoznak a tömegkultúrára, ott szinte szabályszerűen kisebb a nemzetiségi kultúrélet intenzitása is, abból az egyszerű okból kifolyólag, hogy a nemzetiségeknek kevesebb hivatásos művelődési intézménye van. Ebből

a szempontból nem nehéz áttekinteni az egyenlőtlenség jelentős következményeit, s éppen ezért nem támogathatjuk a kultúrpolitika ilyen koncepcióját.

A kultúra anyagi helyzete

Mivel a művelődési egyesületek munkája a tömegkultúra körébe tartozik, csak ennek a kulturális-művészeti tevékenységnek pénzelését vizsgáljuk. Természetesen tisztában vagyunk azzal, hogy ezt sokszor a kultúra intézményesítésének foka és a kultúrélet intézményeinek meghatározó jellege feltételezi.

Tartományi szinten nehezebb létrehozni ezt a viszonyt, de azért jelentőséget tulajdonítanak a tömegkultúra intézményeinek, s ezzel összhangban jelentős anyagi eszközöket biztosítanak erre a célra. Községi szinten azonban ezt az arányt nem érték el mindenhol, s ez az oka annak, hogy a községek területén nem is beszélhetünk a tömegkultúra fejlesztésének jelentősebb eredményeiről.

A Gyagya nevű ruszin amatőrszínház a legfontosabb intézménye a ruszin amatőr színjátszásnak. Ez az intézmény a Tartományi Művelődési Közösség nyilvántartásában megkülönböztetett társadalmi érdekű és jelentőségű intézményként szerepel, ami egyben hosszabb távra biztosítja számára a működéséhez szükséges pénzeszközök egy részét. Mivel ennek a színháznak a működése alapjában véve két község területére terjed ki, várható lenne, hogy e két érdekelt község is részt vegyen az intézmény állandó pénzelésében. Az újvidéki község részben hozzájárul a Gyagya tevékenységének pénzeléséhez, a kulai községben azonban még nem vezettek eredményre az ilyen irányú próbálkozások. Az igaz, hogy a kulai község egyre figyelemreméltóbb kísérleteket tesz a kultúra anyagi bázisának megteremtésére, ám az anyagi eszközök elosztása a meghatározott kulturális tevékenységekre körültekintőbb is lehetne, különösen, ha a tömegkultúráról van szó. Ezzel a megjegyzéssel természetesen nem szándékunk kétségbe vonni azokat az eredményeket, amelyeket a kulai község a kultúra fejlesztése terén elért. E község oktatási-művelődési közössége sok szempontból példaképül szolgálhat arra, hogy miképpen és hová lehet beruházni a művelődésre szánt pénzt, hogyan lehet a gazdasági szervezetekkel együttműködni a jobb eredmények elérése érdekében. Megjegyzésünkkel csupán azt szerettük volna elérni, hogy az eredmények még szebbek legyenek. Mert ily módon a község ruszin lakosságának és az ott élő más népeknek és nemzetiségeknek még nagyobb lehetőségük lenne a kulturális fejlődésre.

Egészen más az anyagi helyzete azoknak az egyesületeknek, amelyek-

nek a tevékenysége kizárólag községi keretekben folyik. Ilyen községekben a tevékenység teljességgel a községi művelődéspolitika koncepciójától függ. Ahol a tömegkultúra fejlesztése is megfelelő helyet kapott a kulturális tevékenység koncepciójában, ott az egyesületek anyagi helyzete valamennyivel jobb, ahol viszont a községek inkább az „importkultúra", vagyis a hivatásos intézmények felé orientálódnak, az egyesületek helyzete sokkal hátrányosabb.

A kulturális értékek egymás közti cseréje

A nemzeti kultúrák egymás közti együttműködésén, illetve az egyes nemzeti kultúrákat vagy több nemzeti kultúrát ápoló intézmények és szervezetek közti együttműködésen és ezeknek az összekapcsolásán keresztül vezet az út az igazi kulturális csere és egybefonódás felé, ugyanúgy, ahogy a nemzeti kultúra nyíltsága más nemzeti kultúrák értékei felé, belső szükséglete az igazi általános értékek befogadásának és előfeltétele saját gazdagodásának is. Meg kell állapítanunk, hogy az ilyen értelemben felfogott egymás közti kulturális kommunikáció még mindig nem olyan mértékű, mint amilyennek lennie kellene, bár észrevehetők a nagy különbségek, ha összehasonlítjuk az egyes vidékeket és nemzetiségeket.

Vajdaság egyes vidékein a nemzeti kultúrák egymás közti kommunikációja viszonylag elfogadható szintet ért el – pl. Újvidéken és Kulán –, más vidékeken azonban nem ez a helyzet. Ettől függetlenül azonban nem elégedhetünk meg ezzel a helyzettel, mivel sokkal fejlettebb és tartalmasabb lehetne, ha a közösség nagyobb társadalmi gondot fordítana rá. Különösen a községek és művelődési egyesületek nagyobb részvétele lenne kívánatos ennek a problémának a rendezésében. Ezért nagy szükség lenne arra, hogy minden község – a kultúrára szánt anyagi eszközök keretein belül – lehetővé tegye és fejlessze a községek közti együttműködést, ami egyben az itt élők nemzeti kultúrájának kommunikációját is jelenthetné. Ez az együttműködési forma az amatőrizmusra is vonatkozik, de nemcsak a meghonosodott szemlék és fesztiválok keretein belül, hanem új rendezvények, manifesztációk, az együttműködés szempontjából tartalmasabb formák keresésére is.

A kultúrpolitika megvalósulását vizsgálva a kultúrértékek egymás közti cseréjének folyamatában az elmúlt néhány év folyamán a ruszin művelődési egyesületek a legtevékenyebbek és legnyíltabbak között vettek részt az egymás közti közeledés, és az egymás nemzeti kultúrájának kölcsönös megismerése terén végzett munkában. Nyilvánvaló, hogy a testvériség-egység terén végzett ilyen küldetésnek a ruszin művelődési egyesületek még eredményesebben tudnának eleget tenni, ha nem találnák

állandóan szemben magukat bizonyos koncepcióbeli és pénzelési problémákkal.

Ennek az álláspontnak köszönhetően, amelyet már régebben is elfogadtak, nyugodtan mondhatjuk, hogy a ruszin egyesületek az elmúlt néhány év alatt többet tettek az itt élő népek és nemzetiségek kultúrájának megismeréséért, mint amennyi a felszabadulástól 1969-ig összesen történt. E széles körű tevékenységnek köszönhetően éppen ebben az időszakban affirmálódott a ruszin kultúra a legnagyobb mértékben nemcsak vajdasági, hanem jugoszláv szinten is.

A kulturális-művészeti tevékenység

Ha összehasonlítjuk a művelődési otthonok és kulturális-művészeti egyesületek szakosztályainak mai tevékenységét a néhány évvel ezelőtti tevékenységgel, azt láthatjuk, hogy a helyzet sok tekintetben javult, különösen Bácskában, Šidben viszont stagnál az aktivitás; nem csupán objektív okokból kifolyólag, hanem szubjektív mulasztások következtében. A művelődési tevékenységben aktívan részt vesz az ifjúság is, méghozzá igen tekintélyes, 80 százalékos arányban. A fiatalok részvételének köszönhetően az utóbbi két év alatt igen gyors ütemben megélénkült a tevékenység; a fiatal tagok új szervezési formákat találtak, amelyek elfogadhatóbb módon teremtettek gazdagabb és tartalmasabb szórakozási lehetőségeket.

Igen jellemző az utóbbi évek tevékenységére az együttműködés a művelődési egyesületek között, ennek folytán jobban ki lehetett használni a kisszámú szakembert és hasznosnak bizonyult az együttműködés színházi és egyébb kellékek cseréje szempontjából is. Az együttműködés, amely különösen Bácskában fejlődött ki, új formák kialakításához vezetett, s ennek kedvező eredményeként beszélhetünk a különböző tevékenységek részleges integrációjáról. Ez pedig új minőséget ígér, lehetővé teszi egymás munkájának jobb megismerését, s egyben a kulturális értékek cseréjének magasabb szintjét jelenti.

A több évre szóló és elmélyültebb kultúrpolitika megvalósításához a legnagyobb mértékben az újvidéki és Ruski Krstur-i káder járult hozzá. A munka jövendő szakaszában tovább kell fejleszteni az együttműködés eddigi formáit, s újakat találni, amelyek jobban megfelelnek az egyes közegek igényeinek és az adott feltételeknek. Nyilvánvaló azonban, hogy az ilyenfajta együttműködés megvalósításához megfelelő anyagi eszközök biztosítása szükséges, amelyeket közösen befektetve jobban lehet kamatoztatni, tehát rövidebb idő alatt figyelemreméltóbb eredményekre lehet számítani. Az ilyen tevékenység gyakorlati megvalósulásának szép példája

a Ruski Krstur-i Művelődési Otthon és az újvidéki Makszim Gorkij Egyesület közti együttműködés.

Az utóbbi években a Ruski Krstur-i Művelődési Otthon színjátszói megfelelő körülmények között dolgoznak. Ha azonban az egyesület szerepének és helyének tágabb értelemben vett társadalmi jelentőségét tekintjük, akkor olyan falusi közegben, mint amilyen a Ruski Krstur-i, az otthon kielégítő mértékben nem tett eleget a tagság és a falu elvárásainak. Objektív okoknál fogva az otthonnak nem áll módjában tartalmasabb és állandóbb tevékenységi formákat lehetővé tennie 200-nál több tag számára az ifjúság és az idősebbek köréből. Az aktív és pártoló tagok társadalmi szükséglete napról napra nő, mivel az egyház hatása állandóan növekszik, akciói egyre szervezettebbek. A Ruski Krstur-i körülmények között a Művelődési Otthon intézménye alkalmas forma a kulturális tevékenység ápolására, tehát támogatni kell, viszont meg kell teremteni a tevékenység elsődleges feltételeit is.

A Ruski Krstur-i Művelődési Otthon minden évben két rendezvény házigazdája. Itt rendezik meg évente a Petár Riznics Gyagya Színházi Emléktalálkozót és a Cservena Rúzsa elnevezésű általános jugoszláviai ruszin művelődési találkozót. Szükség lenne tehát arra, hogy az elkövetkező időszakra biztosítsák az anyagi eszközöket az otthon alaptevékenységének és fent megnevezett akcióinak pénzelésére, valamint arra is, hogy az említett községek vállalják az eszközök egy részének biztosítását önigazgatási megegyezés alapján.

Az otthon szakosztályai jórészt az eredeti, forrásértékű művelődési kincset ápolják, s a legutóbbi években nagy sikereket értek el a ruszin nemzetiség kultúrájának ápolásával és bemutatásával a különböző művelődési manifesztációkon. Az otthon egész sor társadalmi elismerésben részesült: 1970-ben elnyerte Kula város Októberi díját, a folklórszakosztály a Belgrádi Televízió nézőinek szavazatai alapján első helyen végzett 1970-ben a Selo moje (Falum) elnevezésű vetélkedőn, amelyen az eredeti néphagyományt bemutató egyesületek léptek fel; mindezeket az elismeréseket pedig még megkoronázta 1972-ben a Vajdasági Oktatási-Művelődési Közösség Iskra kulture (a Kultúra Szikrája) elnevezésű díja, amely a legnagyobb társadalmi kulturális elismerés a tartományban.

Ezeket és a többi eredményeket az aktív tagság nagy lelkesedésének, kitartásának és önfeláldozásának köszönhetjük, de mindezt nem lehetett volna elérni a Ruski Krstur-i Helyi Közösség, a kulai Művelődési közösség és Oktatási-Művelődési Közösség hathatós erkölcsi és anyagi támogatása nélkül. Nyilvánvalóan figyelembe vette a kulai község Oktatási-Művelődési Közössége a Ruski Krstur-i Művelődési Otthon eredményekben gazdag, kitartó tevékenységét, amikor neki ítélte a Vuk-díjat, a műve-

lődési szervezésért, a községi és községek közti együttműködés fejlesztéséért.

A többéves kitartó munka és a jó anyagi bázis lehetővé tette az újvidéki Makszim Gorkij Művelődési Egyesület számára, hogy felzárkózzon a tartomány ismertebb amatőr egyesületei közé. Ezt az eredményt a munkafeltételek megjavításával lehetett elérni, ami lehetővé tette az összes szakosztályok tömegesítését. Ennek az egyesületnek a keretében ma már minden népünk és nemzetiségünk dalt, táncot és zenét kedvelő fiatalja részt vesz a munkában.

Az egyesület úgy dolgozta ki fejlődéspolitikáját, hogy egyes szakosztályai ma már több nyelven fejtik ki tevékenységüket. Ezzel növekszik az egyesület társadalmi jelentősége a munkás-, középiskolás és egyetemista ifjúság nevelése terén. Az egyesület kiváló kapcsolatokat teremtett az újvidéki Sonja Marinković Egyesülettel, közös programot állítottak össze, amellyel bárhol felléphetnek, mivel műsorukat Vajdaság összes népeinek és nemzetiségeinek nyelvén adják elő.

A Makszim Gorkij Művelődési Egyesület kiváló munkájáért 1971-ben megkapta Újvidék város Októberi díját.

Verbász községben csak 1971-től figyelhető meg szervezettebb és tartalmasabb amatőr művelődési munka, mivel ekkor teremtették meg a tevékenységhez szükséges minimális anyagi bázist. A ruszin nyelvű szakosztályok munkája Verbászon és Kucurán azonban csak 1972-ben lendült fel igazán, amikor lehetővé vált a szakemberek bevonása a munkába, és jobb munkafeltételeket nyújtottak a művelődési otthonok. A minőség követelményével azonban csak 1973 első hónapjaitól kezdve lehetett számolni.

A bácstopolyai község területén tevékenykedő művelődési egyesületek sajátos munkáját a megszakítások, a szerény anyagi bázis és a szakemberek hiánya jellemzi. A fenti okok miatt ezeknek az egyesületeknek a társadalmi szerepe és jelentősége igen csekély, bár igen szépszámú tagsággal rendelkeznek, főleg az ifjúság köréből. Jelentőségük azért is elenyésző, mert tevékenységük csupán az év néhány hónapjára korlátozódik.

A šidi község helyzete sok szempontból sajátos; s bár a helyi könyvtárak alapításában az eredmények kielégítőek, a művelődési amatőrizmus helyzete korántsem elfogadható. Ennek oka elsősorban a szakember, a megfelelő munkakörülmények és a szükséges anyagiak hiányával magyarázható.

A műsorpolitika, a színházi és zenei alkotótevékenység

Fontos tényezője a művelődési egyesületek munkájának a műsorpolitika valamint a színházi és zenei alkotótevékenység. Hazánk ruszin nemzetisége kisszámú. Azt is figyelembe kell venni, hogy a nyelvi sajátosságok és a nemzetiség fejlődése az új közegben jelentős mértékben elválasztotta eredeti közegétől és igen nagy mértékben az ősi kulturális hagyománytól is. Ilyen körülmények között a ruszinság egészen a felszabadulásig magára volt hagyatva, s a régi hazával való szórványos kapcsolatok ápolására szorult. Nem csoda tehát, ha ennek a nemzetiségnek nem állt módjában itt is fejlesztenie néphagyományát, amelyet ma a művelődési egyesületek szakosztályai ápolni és bemutatni tudnának. Amit mégis megőriztek, azt sem elemezte hozzáértő szakember, mivel ilyen nem is volt. Ezért nagy szükség lenne a saját szakemberekre, akik tanulmányaik elvégzése után hozzákezdhetnének a folklórkincs feldolgozásához.

Az eltelt huszonöt év alatt teljesen kimerült a saját színműrepertoár, nemegy művet később többször is előadtak. Az új drámai alkotások száma kevés. Az ismertetett helyzetből világosan látszik, hogy nagy szükség lenne intenzívebb fordítói tevékenységre, különösen modern drámai szövegekre lenne szükség ruszin nyelven; ugyanakkor pedig serkenteni kellene a saját színműírást is. Úgy hisszük, hogy nagyon sokat tehetne a helyzet javítása érdekében az Amatőrszínházak Szövetsége és a Zeneegyesületek Szövetsége is, mindegyik a maga területén járulhatna hozzá a színműírói és fordítói, illetve a zenei alkotás serkentéséhez. A jobb szervezés és az aktívabb községközi együttműködés is jelentősen javíthatna a repertoár eszmei színvonalán.

A Cservena Rúzsa Művelődési Fesztivál

A Cservena Rúzsa elnevezésű művelődési fesztivált tizenegy éve rendezik meg rendszeresen Ruski Krsturon. Az egy évtized alatt a falusi fesztivál tartományi jelentőségű manifesztációvá alakult át. A Cservena Rúzsa tulajdonképpen a fiatal népdal- és táncdalénekesek, valamint szövegírók és zeneszerzők vetélkedője; a Crveni pupoljak a gyerekek számára írt zeneművek versenye; ugyancsak a zeneszerzők és szövegírók mérik össze erejüket a népi és szórakoztató műfajban; az Estrada bratstva nevű vetélkedő pedig a fesztivál legjelentősebb eseménye: ezen a vetélkedőn a ruszin zenekaron és énekeseken kívül fellépnek Vajdaság más népeinek és nemzetiségeinek versenyzői is, időnként pedig külföldi zenekarok és szólisták is vendégszerepelnek. A fesztivál ideje alatt Költői Meetinget is tartanak, amelyen a fiatal ruszin költőkkel együtt fellépnek a tartomány

más nemzetiségeinek és nemzeteinek fiatal költői is. A műsorban a költői szó mellett a komoly zene is megszólal, operaénekesek vendégszereplése teszi ünnepélyesebbé a fesztiválnak ezen részét. A fellépő operaénekesek és hangszerszólisták is leginkább fiatalok. A fesztivál kísérőrendezvényei között kiállítások is szerepelnek, amelyeken a ruszin alkotókon kívül bemutatkoznak a közönségnek Vajdaság más népeinek és nemzetiségeinek alkotói is. A fesztiváli szakosított kiállítások kiváló alkalmat jelentenek arra, hogy a látogatók és a részvevők megismerkedhessenek a jugoszláviai ruszinok szellemi és tárgyi néprajzának anyagával.

A fesztivál tizenegy éves tapasztalata azt mutatja, hogy a találkozó nemcsak az eltelt év eredményeivel ismerteti meg a közönséget, hanem egyben színvonalas szemléjét jelenti a ruszin nyelvű költészetnek és a zenei alkotótevékenységnek is. A fesztiválnak kifejezett mozgósító és irányító szerepe van. A ruszinok művelődési fesztiválja teljesen nyitott a többi nép és nemzetiség kultúrája felé, tehát kiváló alkalmat nyújt a találkozásra, közeledésre és a soknemzetiségű vajdasági kultúra jobb megismerésére. A fesztiválnak minden évben átlag ezer részvevője van, a nézők és látogatók száma pedig meghaladja a néhány ezret.

Az amatőr színjátszás

Az amatőr színjátszásnak nagy hagyománya van a vajdasági ruszinok körében. A kezdetek a múlt századra vezethetők vissza, a folytonosság pedig a két világháború között alakult ki, amikor ez a tevékenységi forma igen nagy lendületet vett. Stabilabb anyagi helyzet azonban csak a háború után alakult ki, s ekkor vált lehetővé a szakemberbevonás is, ami a produkciók minőségét nagyban elősegítette. Közben azonban időnként csökkent az amatőr színjátszás intenzitása, haladás és megtorpanás figyelhető meg ebben a tevékenységi formában. Az egyes falvakban évek teltek el anélkül, hogy egy ruszin nyelvű színházi előadást bemutattak volna. Ez az állapot azonban nem tartott sokáig; különösen az utóbbi években igen sokat tettek azért, hogy társadalmi segítséggel fellendítsék az amatőr színjátszást. E koncepció szerint a Patár Riznics Gyagya Színházi Emléktalálkozó jelenti a ruszin nemzetiség színvonalas drámai aktivitásának szemléjét.

Az Emléktalálkozó, akárcsak a Cservena Rúzsa fesztivál igen pozitív értelemben kihatott a ruszin művelődési egyesületek színjátszócsoportjainak tevékenységére. A színjátszó szakosztályok helyzete azonban nem kielégítő, mivel nincs kellő számú szakember. A színjátszószakosztályok a saját köreikből származó amatőr rendezőkre vannak utalva, akiknek szakmai ismeretei igen szerények. A régebben szervezett tanácskozások

és tanfolyamok sokat segítettek az áldatlan helyzet enyhítésén, közben azonban a közönség műveltségi szintje és ízlése valamint kritikai viszonyulása (a tévé hatására) változott, s így a mai helyzet stagnálást jelent. A kiutat abban látjuk, hogy a tehetséges fiatalokat ösztöndíjjal támogatva kell iskoláztatnunk, hogy később kellően képzett szakemberek vegyék kezükbe az amatőr színjátszás s főleg a rendezés ügyét.

A Gyagya Ruszin Amatőrszínház

A Gyagya Ruszin Amatőrszínház a Ruski Krstur-i és újvidéki amatőr színjátszás hagyományait folytatja. Ez a színház két helyen, Ruski Krsturon és Újvidéken fejt ki tevékenységet immár négy éve, éppen abban az időszakban, amely a ruszin színjátszás tartományi és országos jellegű fellendülését is jelentette. A színháznak egy-egy színpada van Ruski Krsturon és Újvidéken, és négy csoportban dolgozik. Ezek a csoportok sok sikert arattak a közönség és a kritikusok körében, a szemléken és fesztiválokon. Külön ki kell emelni a Ruski Krstur-i Gyermekszínház sikereit, ez az együttes két ízben első helyen végzett a becsei Májusi Játékokon. A színház újvidéki színpadának együttese 1970-ben első lett Hváron, a Jugoszláv Amatőrszínházak Fesztiválján, s ugyancsak győzött Pancsován, a Kisszínpadok Tartományi Szemléjén. A Gyagya a legjobb vajdasági amatőrszínházak közé tartozik, s minden színházi szemlén részt vesz.

Ezek a szép eredmények elsősorban a színház aktív tagjainak köszönhetőek, az ő lelkesedésük, tehetségük és munkájuk nélkül a társadalom anyagi támogatása – amely még mindig nem elegendő – nem járt volna sikerrel. A mai munkakörülmények, és pénzügyi ellátás alapján, valamint vezető szakemberek hiányában azonban további minőségi előrehaladásra nem lehet számítani. Éppen ezért van szükség az Amatőrszínházak Szövetségének segítségére, hogy a Gyagya Ruszin Amatőrszínház mielőbb kilábaljon a nehézségekből.

A nyelv, mint a kulturális tevékenység alapja

A ruszin nyelv az elmúlt évek folyamán egyre jobban fejlődik. Különösen gyors fejlődésnek indult irodalmi és stilisztikai árnyaltsága (főként a költői nyelv síkján) és az alaptudományokhoz és publicisztikához tartozó terminológiája. Ugyancsak szemmel látható a szerzők, fordítók és az egyes kiadványok munkatársainak igyekezete hogy a nyelvet a lefektetett normák figyelembe vételével ápolják és a legmegfelelőbb nyelvi megoldásokra törekedjenek. Ma már nemcsak iskolákban, a Ruszke Szlovo Lapkiadó Válla-

latban és a Tartományi Tankönyvkiadó Intézetben oldanak meg ruszin nyelvi kérdéseket. Nagy szerepet játszik a ruszin nyelv ápolásában az Újvidéki Rádió ruszin szerkesztősége és a Vajdaság SZAT Képviselőházának fordítószolgálata is. Haladásnak számít, hogy három ruszin nyelvi lektori munkahelyet töltöttek be az említett intézményekben s még néhány személy képesítést nyert a ruszin nyelvi lektori teendők ellátására. Évről évre több a ruszin nyelvvel foglalkozó végzett szakember, de számuk még korántsem felel meg a szükségleteknek. Nem szabad elfelejteni, hogy az utóbbi években sugározni kezdte műsorát néhány olyan helyi rádióállomás is, amelynek ruszin műsora is van, az alkotmányfüggelékek szellemében pedig sok intézmény kezdi ruszin nyelven is végezni adminisztrációs teendőit. Mindezek az intézmények szenbentalálják magukat az alapvető problémával: nincs elég ruszinul tudó szakember. Véleményünk szerint éppen ebben keresendő az oka annak, hogy miért olyan lassú az alkotmányfüggelékek gyakorlati alkalmazásának folyamata. A bíróságok sincsenek jobb helyzetben. Mindebből az következik, hogy kellő lépéseket kell tenni a ruszin nyelvű káderek képzésének érdekében. A ruszin nyelvű kádert ma még nem rendszeres iskolázással képezik; ezek a szakemberek valamely szláv nyelven szerzik meg szakképesítésüket, s a gyakorlati munkán keresztül válnak ruszin szakemberekké. Nyilvánvaló, hogy nem ez az az út, amely teljes mértékben megfelelne a ruszin nyelv tudományos alapon történő fejlesztésének és gyakorlati alkalmazásának. A mai helyzet azonban sokban javult: mintegy 150 ruszin nyelvű általános- és középiskolai tankönyv jelent eddig meg, elkészült néhány terminológiai szótár és a ruszin nyelv helyesírásának iskolai változata; 1972-ben pedig elkészült a terminológiai kéziszótár, amelyet elsősorban a fordítószolgálatok, a rádió és a sajtó munkatársai forgathatnak haszonnal. A ruszin nyelvészek képzésének kérdése tehát továbbra is fennáll, s megoldása nem képzelhető el másként, minthogy ezt a nyelvet is rendszeres stúdiumok tárgyává teszik nemcsak a középiskolákban, hanem a főiskolán is.

Az újvidéki Bölcsészettudományi Kar évekkel ezelőtt tervbe vette a ruszin nyelvű lektorátus megnyitását, de a terv csak 1973 elején valósult meg, amikor a lektor személyének kijelölésével a lektorátus megkezdte munkáját. Várható, hogy a lektorátus megteremti a feltételeket a Ruszin Tanszék néhány éven belüli megnyitását is.

Csak ennek megvalósulása után beszélhetünk majd arról, hogy a tartomány Oktatásügyi Tanácsának határozatai közül az egyik – amely kimondja, hogy olyan iskolahálózatot és olyan körülményeket kell teremtenünk, amelyek lehetővé teszik az optimális anyanyelvű oktatói-nevelői munkát az iskoláskor előtti intézményektől az egyetemig – megvalósul.

A ruszin nyelv fejlesztésének és tökéletesítésének munkáját eddig egyének végezték. Még nincsenek meg a feltételeik a ruszin nyelv széles körű,

kollektív tanulmányozásának, bár tisztában vagyunk azzal, hogy csak ily módon lehetne lehetővé tenni a gyorsabb fejlődését. A nyelvápolással és nyelvfejlesztéssel nem lehet várni, hisz társadalmi fejlődésünk feltételezi és megköveteli ezt a munkát, annál is inkább, mivel állandóan új nyelvi megoldásokra van szükség és a nyelvnek olyan területeket is át kell fognia, amelyek eddig, ismeretlenek voltak számára. Az ilyen szükségletek kielégítésére nem elég a néhány lelkes és öntudatos egyén, hanem a ruszin nyelvvel foglalkozó jó szakemberek körének munkája szükséges.

A mai körülmények között többé-kevésbbé alkalmas formát jelent a ruszin nyelv további fejlesztésére és tanulmányozására a két évvel ezelőtt alakult Ruszin Nyelvművelő Egyesület. Ennek programja megfelelő, de gyakorlati téren igen keveset tett eddig. Nagy szükség van az egyesület további szervezeti megerősítésére, a rendszeres munka megalapozására és nem utolsósorban a megfelelő anyagi eszközök megteremtésére, eddig ugyanis az Egyesület csak jelképes pénzösszeggel rendelkezett.

Az írói alkotómunka és a kiadói tevékenység

Ha az irodalmi alkotómunkáról és a kiadói tevékenységről van szó, figyelembe kell venni a következő tényezőket:

1. A művelődési életnek ez a területe szorosan összefügg a ruszin nemzetiség általános művelődési szintjével, az elenyésző számú írástudatlannal. Ami a teljes általános iskolai végzettséget illeti, nem ugyanez a helyzet – bár a középiskolai és főiskolai végzettségűek százalékaránya ugyancsak a jugoszláviai átlag fölött van.

2. Az általános kulturális szükségletek kielégítésével és a művelődési szint emelésével alakulnak ki a ruszin nyelvű irodalmi alkotómunka és kiadói tevékenység további serkentésének és fejlesztésének feltételei, mivel köztudott, hogy a műveltebb közeg jelenti az irodalmi alkotók forrását.

3. Ha a sajátosságokról van szó, akkor az alábbi kérdések megoldására gondolunk:

– Szükséges az irodalmi alkotások művészi színvonalának emelésére serkenteni a ruszin írókat, ami azt is jelenti, hogy alkalmat kell teremteni az eszmecserére, a nézetek egyeztetésére; szükség van az irodalmi művek kritikai vizsgálatára, a kritikai és esszéírói tevékenység fejlesztésére; jobb kapcsolatokat kell kiépíteni a Vajdaság SZAT területén élő többi nemzetiség alkotóival stb.

– Azokban a falvakban, ahol ruszin nemzetiség is él, nincs elég ruszin nyelvű könyv a könyvtárakban, bár a kiadói tevékenység egyre intenzí-

vebb. A könyvtárak beszerzik az új kiadványokat, de hiányzanak a régebbiek, amelyeket már nem lehet beszerezni.

– Színművek, dalszövegek, librettók írására kell serkenteni az írókat. Erre igen alkalmasak a pályázatok, amelyek ugyancsak hozzájárulhatnak az írói alkotótevékenység fejlesztéséhez.

– Továbbra is azon kell fáradozni, hogy lehetséges legyen a folyamatos munka a kapitális művek előkészítésén, ami annyit jelent, hogy biztosítani kell állandó pénzeszközöket és megfelelő körülményeket kell teremteni a ruszin nemzetiséghez tartozó fiatalok számára, hogy megfelelő képzettség birtokában tudományos munkának szenteljék életüket.

– Pontosabban meg kell állapítani a ruszin irodalmi alkotások szélesebb körű külföldi affirmálásának kereteit és módját.

– A ruszin nyelvű irodalom további fejlődése elképzelhetetlen intenzívebb fordítói tevékenység nélkül. Ennek érdekében fejleszteni kell a kapcsolatokat az alkotók és olyan kiadóházak között, amelyek a népek és nemzetiségek nyelvén alkotott irodalmi művek megjelentetésével foglalkoznak. Csak ily módon lehet elérni, hogy az egyes nemzetiségek nyelvén íródott legjeletősebb irodalmi alkotások áttörjék a nemzeti és nyelvi válaszfalakat, ismertté váljanak dolgozóink széles rétegei előtt és tartalmukkal, valamint művészi értékükkel széles körű pozitív kulturális hatást fejtsenek ki. Csak így hathatják át egymást a nemzeti kultúrák pozitív elemei, így valósulhat meg a soknemzetiségű vajdasági ég alatt keletkezett kultúrák egysége, így lehet igazolni egységes létét, amely jellegzetes vajdasági módon mutatkozik meg: több nyelven. Ez a koncepció csak úgy valósulhat meg, ha mindannyiunk számára látható lesz anyanyelvünkön. Éppen ebben látjuk a fordítói alkotómunka serkentésének társadalmi érdekét és a kulturális értékek áramlásának lehetőségét a soknyelvű közegben.

A ruszin nyelvű könyvekkel kapcsolatban elmondhatjuk, hogy könyvtáraink csak a fordítói tevékenység fellendülésével láthatók el a ruszin nemzetiség számarányának megfelelő mennyiségű könyvállománnyal. A könyvtárak ruszin nyelvű könyvekkel való ellátottsága közelről sem kielégítő. A rendelkezésre álló adatok azt mutatják, hogy Vajdaság SZAT könyvtáraiban minden szerbhorvát anyanyelvű lakosra egy könyv jut, minden magyar anyanyelvűre 0,88 magyar könyv, a szlovákok esetében ez az arányszám 0,52, a románok esetében 0,40, a ruszin nemzetiségű lakosokra fejenként 0,30 anyanyelven nyomtatott könyv jut. Ez az adat arra utal, hogy bár mindazok a falvak, ahol ruszinok is élnek, rendelkeznek könyvtárral, a ruszin könyvállomány nem elegendő, s beszerezni sem lehet a ruszin könyvet, tekintettel a kiadói tevékenység kereteire. E drasztikus helyzeten némileg enyhít az a tény, hogy a ruszinok különösen a fiatalok, leginkább jól beszélik a szerbhorvát nyelvet, s ezen a nyelven elégítik ki

könyvszükségletüket. Ez rendjén van, ám ez a tény nem csökkenti a szerbhorvátból való fordítás szükségességét, éppen a ruszin nyelvű irodalmi alkotómunka és a ruszin nyelv fejlesztése érdekében.

A tudományos kutatómunka

Már régen megállapítást nyert, hogy nagy szükség van a tudományos kutatómunkára a jugoszláviai ruszinok népi kultúrája, történeti múltja és anyanyelve terén. Igaz, történtek ezen a téren már részleges kísérletek, de sem méreteikben, sem pedig rendszeresség tekintetében nem voltak kielégítőek. Ezek a szórványos kísérletek a szerzők affinitásának, képességeinek és szakmai felkészültségének arányában folytak, s csak ritkán indultak kifejezett közösségi szükségletek inspiráló erejével. A Ruszke Szlovo Lap- és Könyvkiadó vállalat Kiadói Tanácsa – felismerve a tudományos kutatómunka szükségességét – 1968-ban megalakította a Tudományos Kutatómunka Bizottságát, amelynek tevékenységi tervét igen rugalmas alapokra helyezték. A bizottság programjában ugyanis kijelöltek néhány tudományos kutatómunkára érdemes témát, előkészítettek néhány projektumot, de elvben nem ragaszkodtak ahhoz, hogy ezeket a feladatokat kizárólag a bizottság keretein belül oldják meg. A bizottság mindent megtett, hogy a kijelölt projektumok feldolgozása ügyének szakintézményeket nyerjen meg. A tervezet jó fogadtatásra talált az illetékes fórumokban is, 1969-ban már élvezhette a Tartományi Tudományügyi Közösség anyagi támogatását is. A program egyes témáinak és projektumainak feldolgozását magára vállalta a vajdasági népek és nemzetiségek múltját kutató Történeti Intézet, más témákat pedig részben a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia Néprajzi Intézete. A témák egy része továbbra is a bizottság keretein belül várt feldolgozásra. Mivel azonban a bizottság munkaprogramja szűknek bizonyult, 1971-ben megváltozott az összetétele és felvette a Kapitális Kiadványok Előkészítő Bizottsága elnevezést. A rugalmas és nyílt munkaformákat azonban továbbra is megtartja, s számítani lehet arra, hogy továbbra is folytatja a gyümölcsöző együttműködést a meglevő tudományos- és szakintézetekkel.

A kulturális örökség őrzése és feldolgozása

Az eddigiek folyamán igen sokszor felmerült már az igény, hogy elengedhetetlenül szükséges lenne múzeumot alapítani, amely összegyűjtené és megőrizné az utókor számára a jugoszláviai ruszinok hagyományos kultúrájának dokumentumait. Az ilyen profilú intézmény hiánya és az

a tény, hogy a tartomány illetékes intézményei sem szenteltek figyelmet az ilyen jellegű munkának, megnehezíti a ruszinok kulturális örökségének tudományos kutatását és prezentálását a közvélemény előtt.

A múzeális darabok összegyűjtése, felvásárlása és megőrzése terén sokkal jobb a helyzet. A Ruski Krstur-i Helyi Közösség és a Tartományi Művelődési Közösség anyagi támogatásával 1970 folyamán felvásároltak bizonyos számú muzeális darabot, három néprajzi kiállítás is nyílt Krsturon, ám a megmentett darabok tudományos feldolgozására, anyagiak hiányában, nem kerülhetett sor.

Az idén felmerült annak lehetősége is, hogy Ruski Krsturon állandó múzeumi néprajzi gyűjteményt rendezzenek be, a Vajdasági Múzeum fiókintézményeként. A terv megvalósulása annál is inkább aktuális, mivel a Vajdasági Múzeum nemrégiben alkalmazott egy fiatal néprajzost, aki ruszin nemzetiségű.

III.

Ebben a főként imformatív jellegű dolgozatban csupán arra törekedtünk, hogy rámutassunk a vajdasági ruszinok művelődési életének néhány alapelemére. Megjegyezzük, hogy szövegünk az elmúlt négy év fejlődési szakaszát dolgozza fel, mivel legutóbb 1969-ben készített alaposabb társadalmi elemzést erről a kérdéskörről a vajdasági Oktatási-Művelődési Közösség.

A vajdasági ruszinok általános társadalmi helyzete az egész sor történeti, politikai és kulturológiai körülmény folytán sajátos. Mindez természetesen e nemzetiség művelődésében is megmutatkozik. A dolgozatban kísérletet tettünk arra, hogy a ruszin kultúra sajátos jegyeire rámutassunk. Meg kell azonban állapítanunk, hogy a vajdasági ruszin kultúra közös és külön jegyeinek tanulmányozásában nem léptünk még megnyugtató módon előre, s ezen a téren sok szempontból végzett elemzésekre számítunk. Amennyiben ez a dolgozat elősegíti a ruszin kultúra tanulmányozásának ügyét vagy legalább a kutatói dilemmák sorát gazdagítja – elérte célját.

Szem előtt tartva azt a társadalmi elvet, amely szerint a soknemzetiségű közösség kultúrkincsében minden nemzeti kultúra nemzeti értéket is jelent a közös érték mellett, többet kell fáradoznunk közösségünk nemzeti kultúráinak egyenjogú és egyenrangú kezelése érdekében. Ezzel kapcsolatban a vajdasági ruszinok kulturális fejlődésének problémáját több általános kérdéskör szempontjából szemlélhetjük, amelyek közül néhányat – véleményünk szerint alapvető fontosságúakat – felsorolunk.

Véleményünk szerint a legfontosabb feladat a tartományi összkultúra anyagi bázisának erősítése. Minden nemzeti kultúra anyagi kérdéseit

a községek konkrét feltételeinek megfelelően, vagy pedig községek közti kulturális együttműködés síkján kell feltenni és megoldani, illetve a tartományi kultúrérdekek alapján meghatározott művelődési politika szellemében.

A kultúrán belüli viszonyok további javulásának és fejlődésének üteme a falvak és községek önigazgatási viszonyainak fejlettségétől és a községek közti együttműködés formáitól függ. Az elkövetkező időszakban a ruszin kulturális értékek és a már nemzeti kulturális értékek cserefolyamatának a hosszú távlatú község közti együttműködés alapján kell egyre intenzívebbé válnia. Az együttmüködés és a különböző nemzeti kultúrák cserefolyamata alapján nem lesz nehéz kidolgozni a köztársaságközi és nemzetközi kulturális együttműködési vállalkozások legmegfelelőbb formáit.

Az elkövetkező időszakban sokkal nagyobb felelősséggel kell viszonyulnunk az új káderek iskoláztatásának kérdéséhez, lehetővé kell tennünk megfelelő ösztöndíj- és tanulmányi kölcsön-politikával a káderképzést a középiskolai szinttől kezdve. A káderelőkészítésben nagy szerepe van a Ruski Krstur-i gimnáziumnak, amelyben ruszin nyelven folyik az oktatás. A gimnázium első nemzedéke az idén, 1974-ben végez; egy részük sokat jelent majd a mindennapi életben mutatkozó káderproblémák enyhítésében, a többiek pedig tovább folytatják tanulmányaikat, közülük kerülnek majd ki a hosszabb távú káderszükségletek megoldását jelentő első szakemberek.

A fennálló soknemzetiségű vajdasági kultúrintézményeknek kifejezettebb mértékben kell nemzeti kultúránk és a többi nemzeti kultúra egyre növekvő szükségleteit szem előtt tartaniuk. Amennyiben ezeknek az intézményeknek a szervezési és káderstruktúrája nem felel meg a követelményeknek, segítséget kell nyújtani nekik, hogy minél előbb és teljesen megfeleljenek a társadalmi szükségleteknek. Tudjuk, hogy Vajdaság kulturális fejlődésének tanulmányozása eddig is élesen vetette fel ezt a problémát, jelenünk azonban, illetve a holnap határozottan követeli ezt tőlünk.

Más problémákról is szóltunk a dolgozatban: a nemzeti kultúrák egymás közti együttműködéséről és áthatásáról, az amatőrizmus fejlődésének kérdéséről, a fordítói, tudományos- és kutatómunka problematikájáról, a könyv, a könyvtárak, a nyelv és az irodalom kérdéseiről stb. Ezek a kérdések és a többi is, fokozottabb társadalmi figyelmet és gondot követelnek; megoldásuk útját ugyancsak annak a néhány kérdéskörnek keretében kell keresnünk, amelyeket a hosszú távlatú vajdasági kulturális fejlődés elveiként igyekeztünk a fentiekben megfogalmazni.

Rezime

Neki elementi kulturnog života rusina u Vojvodini

Elementi kulturnog života Rusina u Vojvodini moraju se sagledati u nekoliko aspekata: saradnja i prožimanje svih nacionalnih kultura Vojvodine, problemi razvoja amaterizma, prevodilaštva, naučnog i istraživačkog rada, bibliotekarstva i knjige, jezika i literature.

Materijalne probleme svake nacionalne kulture treba postavljati i razrešavati u konkretnim uslovima svake komune, ali i u relacijama međusobne kulturne saradnje opština kao i politikom koju treba definisati u takozvanom pokrajinskom interesu u kulturi.

Odnos prema kadrovsko problematici mora se razrešavati mnogo odgovornije, stipendiranjem i kreditiranjem učenika i studenata, gde je od izuzetnog značaja činjenica da iz gimnazije na rusinskom jeziku u Ruskom Krsturu 1974. izlazi prva generacija učenika i time omogućuje da se zadovolje, smišljenom politikom stimulacije, potrebe u mnogim oblastima deficitarnih stručnih profila.

Najveći doprinos u realizaciji smišljene i višegodišnje kulturne politike dali su novosadski i ruskokrsturski stručni kadrovi, uspešnom saradnjom NIP „Ruske slovo", KUD „Maksim Gorki", Pokrajinski zavod za izdavanje udžbenika, RTV Novi Sad, svi iz Novog Sada i Doma Kulture u Ruskom Krsturu. Poslednjih godina i u opštinama Kula, Vrbas, Bačka Topola, Žabalj i Šid osetan je rast pažnje koja se posvećuje kulturnom životu jugoslovenskih Rusina. Dom Kulture u Ruskom Krsturu nosilac je dveju stalnih godišnjih manifestacija – Dramskog memorijala Petra Riznića Đađe i Festivala kulture jugoslovenskih Rusina „Červena ruža" („Crvena ruža"), koje su od opšteg značaja za rusinsku nacionalnu kulturu.

Festival kulture „Crvena ruža" održava se već jedanaest godina uzastopno. Za to vreme je on prerastao od seoske kulturne do pokrajinske manifestacije. „Crvena ruža" je takmičenje mladih pevača narodnih i zabavnih melodija i takmičenje kompozitora i pisaca narodnih i zabavnih tekstova. U okvirima tog festivala su i sledeće manifestacije: „Crveni pupoljak" je decija kulturno-muzička-folklorna manifestacija u okviru koje se održava takmičenje kompozitora i pisaca tekstova dečijih melodija: „Estrada bratstva" je muzičko-folklorna vrhunska manifestacija Festivala u kojoj učestvuju solisti i ansambli kako rusinske tako i ostalih narodnosti i naroda koji žive u Vojvodini, a povremeno u toj manifestaciji uzimaju učešća i inostrani solisti i ansambli; na „Mitingu poezije" učestvuju mladi pesnici rusinske narodnosti, kao i gosti pesnici drugih jezičkih područja Vojvodine. Popratne manifestacije Festivala su izložbe likovnih umetnika i skulptora i etnografske izložbe iz materijalne i duhovne kulturne prošlosti jugoslovenskih Rusina.

Amatersko rusinsko pozorište „Đađa" nastavlja tradiciju pozorišnog amaterizma Ruskog Krstura i Novog Sada. Njegov rad se odvija na relaciji Ruski Krstur – Novi Sad već četiri godine, i upravo je to period kada je pozorišni život Rusina reafirmisan u pokrajini, pa i u zemlji.

Rusinski jezik se u nekoliko poslednjih godina sve intenzivnije razvija, i to naročito dve njegove komponente: književni jezik beletristike, naročito njegov poetski izraz, i terminologija nauke i publicistike. Početkom 1973. na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu imenovanjem lektora za rusinski jezik otvoren je Lektorat za rusinski jezik. Može se očekivati da će otvaranjem Lektorata biti stvoreni svi uslovi da se za nekoliko godina otvori i Katedra za rusinski jezik i književnost. U razvoju rusinskog jezika odlučujuću ulogu trebalo bi da odigra Društvo za rusinski jezik SAP Vojvodine.

Posebna pažnja se ukazuje razvijanju aktivnosti rusinskih pisaca na usmeravanju književnog stvaralaštva u pravcu njegovog podizanja na viši umetnički nivo, što pod-

razumeva i pružanje mogućnosti za razmenu mišljenja, pogleda, vrednovanja dela putem razvijanja književne kritike, esejistike itd.

Parcijalni radovi iz oblasti naučno-istraživačkog rada kulturnih i istorijskih disciplina jugoslovenskih Rusina povremeno su objavljivani, uslovljeni pojedinačnim sklonostima, sposobnostima i stručnošću svojih autora. Shvatajući potrebe za istraživačkim radom, Izdavački savet NIP „Ruske slovo" formirao je 1968. Komisiju za naučno istraživački rad. Neke teme i projekte iz programa ove Komisije preuzeo je na sebe Institut za proučavanje istorije naroda i narodnosti Vojvodine, neke teme je obradio delimično Etnografski institut SANU, dok su neke teme i dalje ostale u okvirima Komisije. S obzirom da je program rada ove Komisije sužen, ona je 1971. izmenila svoj sastav i promenila naziv u Komisiju za pripremu kapitalnih izdanja. Njena orijentacija na otvorenost i dalje je zadržana, te se može očekivati da će njene inicijative nailaziti na odziv u postojećim stručnim i naučnim institucijama.

Period razvoja kulturnog života jugoslovenskih Rusina koji ovaj rad obrađuje je od 1969—1974. godine.

Summary

Some Aspects of the Cultural Life of Rithenians Living in Vojvodina

The cultural life of the Ruthenians in Vojvodina must be viewed from several aspects: coexistence and collaboration among different national cultures, development of amateurism, foundation of libraries, problems of translating and publishing, and that of language and literature, development of research and scientific work.

The present paper deals with the development of cultural life among Ruthenians on Yugoslavia for the period between 1969 and 1974.

The greatest contributions towards the realization of an ambitious plan for cultural development among Ruthenians were made in Ruski Krstur and in Novi Sad. The Home of Culture in Ruski Krstur has collaborated most successfully with following institutions in Novi Sad: the publishing house *Ruske Slovo,* the amateur club *Maxim Gorki,* The Textbook Publishing Institute of the Province of Vojvodina and the Novi Sad Radio Station. During the last several years much attention has been paid to the cultural development of Ruthenians by the communities of Kula, Vrbas, Bačka Topola, Žabalj and Šid.

Two traditional yearly manifestations have been organized by the Home of Culture in Ruski Krstur, i.e., the memorial drama festival *Petar Riznić-Đađa* and the Festival of Ruthenian *Červena Ruža* (Red Rose). The two festivals bear great importance for the development of Ruthenian culture.

The *Red Rosa Festival* has been held for eleven years. In the meantime it has evoluated from a modest village manifestation into a cultural festival of the whole Province. The *Red Rose Festival* is a competiotion of young singers, composers and text-writers of folk and popular music. A part of this festival, called *The Red Bud* is a children music festival. It also comprises a competition, this time of composers and text-writers of children songs. *The Festival of Brotherhood,* which is also a part of the *Red Rose Festival,* is a musical and folkloristic manifestation of Ruthenian soloists and ensembles. Occasionally

solists and ensembles of other nationalities living in Vojvodina, and sometimes even foreign ones, take part in this festival.

Young Ruthenian poets, together with poets of other nationalities in Vojvodina take part at the *Poetry Meetings*. A part of the festival is dedicated to exhibitions of Ruthenian painters and sculptors, as well as to exhibitions of ethnographic material examplifyinf material and spiritual culture of Ruthenians living in Yugoslavia.

The Ruthenian amateur theatre *Djadja* cherishes tradition of theatrical amateurism of both Ruski Krstur and Novi Sad. For four years the theatre has been giving performances in Ruski Krstur and Novi Sad, during which period the Province of Vojvodina, together with the whole country, has witnessed a re-affirmation of theatrical life among Ruthenians.

The Ruthenian language has developed consicerably during the last several years. Special attention has been paid to two components of the language, i.e., the language of literature, particularly that of poetry, and scientific and journalistic terminology. In 1973 an instructor for the Ruthenian language has been engaged by the Faculty of Philosophy in Novi Sad, thus, an instructorship has been founded. It is plausible to expect that in several years the Ruthenian Department will be founded at the same faculty. The Society for Ruthenian language should assume the leading part in the cultivation of the Ruthenian language.

Special attention has been paid to the promotion of literary activities. Writers have been encouraged to raise their creative work to a higher artistic level, which includes encouragement of discussions, exchange of ideas and views, development of literary crticism, etc.

Occasionally, results of research work on the history and culture of Ruthenians in Yugoslavia have been published, depending on inclinations, capabilities and qualifications of the authors. In order to promote scientific and research work the editorial boars of *Ruske Slovo* has founded the Board for Scientific and Research Work. Some themes and projects, proposed by this Board were taken over and are being carried out by the Historical Institute of Vojvodina and the Ethnographic Institute of the Serbian Academy of Sciences and Arts, thus narrowing the scope of work of the Board. Consequently, the name of the Board was changed into Board for Preparation and Publication of Capital Works. The Board welcomes all contributions and it is to be hoped thar in the years to follow its activities will find response among the existing scientific institutions.